

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 9/4 2020 s. 1557-1580, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

KUŞAK DEĞİŞKENİ AÇISINDAN KIRGIZİSTAN'DAKİ AHISKA TÜRKLERİNDE İKİ DİLLİLİK, DİL SEÇİMİ VE DİL BAĞLILIĞI

Kayhan İNAN*

Geliş Tarihi: Mart, 2020

Kabul Tarihi: Eylül, 2020

Öz

Baskın dil ve kültürün çevrelediği dil topluluklarında dilin sürdürülmesi ortak bir çaba gerektirir. Dili sürdürme ve kullanmada gösterilen bu çaba dil bağlılığı içinde ele alınır. Kırgızistan'daki Ahıska Türkleri de yaşadıkları sürgünün üzerinden 75 yıl geçmesine rağmen Türkçenin sürdürülmesi ve Türk kimliğinin yaşatılmasında büyük bir kararlılık göstermiştir. Bu araştırmada da Kırgızistan'da yaşayan Ahıska Türklerinin Türkçeye olan dil bağlılıkları kuşak değişkenine göre incelenmiştir. Betimsel tarama modeline göre yapılandırılan araştırma Bişkek ve çevresinde yaşayan 131 Ahıska Türkünün katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Veriler dil biyografisi anketi ve Türkçe dil bağlılığı ölçeği ile toplanmıştır. Veriler 30-60 yaş grubundaki katılımcıların Türkçe yeterlikleri ve Türkçe kullanımlarının 10-29 yaş grubuna göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmasa da 30-60 yaş grubunun Türkçe dil bağlılığı puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. 10-29 yaş grubundaki katılımcılar Türkçenin sürdürülmesi ve kullanılmasında olumlu tutuma sahip olsalar da bunu uygulamaya dönüştürememektedir. Bütün bu sonuçlar üç kuşak modelini doğrular niteliktedir.

Anahtar Sözcükler: İki dillilik, dil bağlılığı, dil sürdürümü, kuşaklar arası farklılıklar, Ahıska Türkleri.

BILINGUALISM, LANGUAGE CHOICE, AND LANGUAGE LOYALTY IN AHISKA TURKS IN KYRGYZSTAN IN TERMS OF THE GENERATION VARIABLE

Abstract

Maintaining language in language communities surrounded by the predominant language and culture requires a joint effort. This effort in maintaining and using language is defined within language loyalty. Ahıska Turks in Kyrgyzstan has shown a great determination in maintaining Turkish and Turkish identity even after 75 years of their forced exile. In this study, Turkish language loyalty in Ahıska Turks living in Kyrgyzstan was analyzed in terms of the generation variable. This study, based on descriptive survey model, was conducted with 131 Ahıska Turks living in Bishkek and surrounding areas. Data were collected using the language biography questionnaire and Turkish language loyalty scale. Data demonstrate that Turkish proficiency and Turkish usage is higher in participants of 30-60 age group than in participants on 10-29 age group. In addition, although there has not been any statistically significant difference, it is observed that the 30-60

* Arş. Gör. Dr.; Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Bölümü, kayhan.inan@amasya.edu.tr

age group has higher Turkish language loyalty scores. Although participants in the 10-29 age group have a positive attitude towards the maintaining and using Turkish, this cannot be put into practice. All these results confirm the three-generation model.

Keywords: Bilingualism, language loyalty, language maintenance, intergenerational differences, Ahiska Turks.

1. Giriş

Dil bağlılığı, göçmen veya azınlık bireylerin kendi dillerini seçme, kullanma ve sürdürme kararlılığına sahip olmasıdır. Çok dilli bir ortamda bireyin baskın dile rağmen daha az geçerli bir dile bağlılık sergilemesi, onun kendi kimliğini koruma çabası olarak yorumlanır. Topluluğun dilini genç nesillere aktarma, ev ve aile içerisinde topluluk dilini kullanma, bu dilde eğitim ve basın faaliyetleri gerçekleştirme gibi stratejiler dil bağlılığı çerçevesinde değerlendirilir (Fishman, 1964, s. 1965).

Diller arası rekabete bağlı olarak dilin sembolik ve işlevsel değerine göre belirli diller daha sık kullanılır (Stern, 1986). Çok dilli toplumlarda sosyal, siyasal ve ekonomik açıdan güçlü olan dil, bu güce sahip olmayan çekinik dillerin kullanımını kısıtlar. Çekinik dilin ekonomik ve politik hiçbir güce sahip olmadan baskın dil karşısında var olabilmesi ise dili konuşan bireylerin kimlikleri ile ilişkilidir. Mudmarn (1988), bir grubu diğerinden ayırtıran en temel unsurun dil olduğunu vurgularken, dilin grubun ortak kimlik ve bilinç oluşturmaya yardımcı olduğunu da belirtir.

Dil, kimliğin dış sınırlarının çizer ve grup içi aidiyetin göstergesi olarak yorumlanır. Dil bağlılığı, milliyetçilik gibi insanın iç dünyasını aşarak onu bilinçli ve organize edilmiş davranışlara yönlendirir (Weinreich, 1979). Dile yönelik gelişen farkındalık, belirli bir gruba aidiyet duygusuna dönüşerek kişinin sahip olduğu kimliğin dışı vurumu olarak belirir. Böylece dil bağlılığı, bir duygu olmaktan çıkarak davranışsal boyut kazanır.

Dil bağlılığının dinamiklerinin belirlenmesinde Spolsky (1998), topluluk dilinin sürdürülme ve kullanılma durumuna bakılması gerektiğini belirtir. Mudmarn (1988) ise dil bağlılığının genel çerçevesinin kimlik, iki dillilik, dil sürdürümü ve tutum kavramları ile çizilebileceğini belirtir.

1.1. İki Dillilik

Yeryüzündeki her üç kişiden birinin çeşitli nedenlerle iki veya daha fazla dili kullandığı görülmektedir (Maftoon ve Shakibafar, 2011). İletişimde birden fazla dilin kullanıldığı en yaygın durum iki dilliliktir. İki dillilik son dönemlerde gelişen teknoloji ile ortaya çıkan ve yaygınlaşan bir durum olmamakla birlikte “günümüzde daha çok toplum tarafından dışlanan veya toplumun alt tabakasını oluşturan azınlık ve göçmen grupları işaret etmektedir” (Spolsky, 1998: 45). Ancak bir terim olarak iki dilliliğin tanımlanmasında farklılıklar bulunmaktadır.

Edwards (2012) ana dili dışında başka bir dilde bir iki sözcük bilen herkesi iki dilli olarak tanımlarken Macnamara (1967) ikinci dile ait en az bir beceri alanında etkin olma durumunu iki dillilik şeklinde adlandırır. İki dilliliği grup kavramı etrafında tanımlayan Grosjean (1982), iki dil grubunun üyesi olmayı ve bu gruplara ait sosyal ve kültürel ortamın içinde bulunmayı iki dillilik olarak tanımlar. Fishman’a (1991, s. 40) göre ise iki dillilik, iki kişinin birden fazla dil bilmesi ve alternatif olarak kullanmasıdır. Tanımlardaki çeşitliliğin nedeni iki dilliliğin her toplumda farklı karakterde ortaya çıkmasındandır.

Coğrafya, ekonomi, tarih ve toplumsal yapı tarafından şekillenen iki dilliliğin ortaya çıkmasında yakınlık ve yer değiştirme etkilidir (Myers-Scotton, 2006). Yakınlık, farklı dilleri konuşan gruplar ve bireyler ile ilişki kurma, bir arada bulunma ile ilgilidir. Çok dilli bir ülke veya şehirde yaşamak, sınırların kesiştiği bir alanda doğup büyümek, farklı etnik gruplardan insanlar ile çalışmak, evlenmek veya akraba olmak yakınlık ile ilişkilidir. Yer değiştirme ise kişilerin doğup büyüdükleri yere ait özelliklerin değişmesi, yeni bir dil ve kültürün olduğu çevrede yaşamaya başlamaları ile ilgilidir. Göç etme, sınırların değişmesi, ekonomik krizler ve savaşlar yer değiştirme içerisinde ele alınabilir.

İki dillilik, toplum düzeyinde ortaya çıkabileceği gibi birey düzeyinde de görülebilir (Wei, 2013). Ancak repertuvardaki dillerde eşit yetkinliğe sahip olmak zordur. Fishman (1972), iki dillilerin dil becerilerinde görülen bu eşitsizliğin dil gelişiminin genellikle baskın dile göre şekillenmesinden kaynaklandığını düşünmektedir. Bu durum, bireyi bazı dillerde üretici, bazılarında ise alıcı konumuna itmektedir. Beardsmore (1986), üretici iki dillilerin ağırlıkla konuşma, dinleme ve okuma becerilerinde; alıcı iki dillilerin ise daha çok dinleme ve okuma becerilerinde yeterlik gösterdiklerini belirtir. Yetkin olunan dil ve bu dildeki beceriler daha etkin kullanılırken, diğer dil daha az kullanılan dil konumuna geriler. Bu durum diller arasındaki kullanım sıklığı açısından farklılık oluşturarak dilin sürdürümünü ve kullanımını etkilemektedir.

1.2. Dil Sürdürümü

Bir dilin toplum nezdinde sahip olduğu saygınlık, onun kullanım alanını genişleterek o dili, daha işlevsel bir araç hâline getirir. Konuşuru çok olan ve iletişimin her alanında kullanılan dil baskın hâle gelir. Bir dilin baskın hâle gelmesi özellikle küçük ölçekli göçmen ve azınlık dillerinin konuşurlarını kaybetmesine ve işlevlerinin sınırlanmasına neden olur. Kısıtlanan dilin konuşurları bu dili kullanmak ve çocuklarına öğretmek için yeterli çabayı göstermez. Bu da o dilin sürdürümünü aksatır. Sürdürümün aksaması topluluğun birinci dil olarak başka bir dile kayması ile sonuçlanır. Fasold (1984) dil sürdürümü ve dil kaymasını, bir madeni paranın iki yüzüne benzeterek bunların birbirinden ayrılmaz süreçler olduğuna dikkat çeker.

Dilin sürdürülmesi için topluluk sosyal, kültürel ve psikolojik alanlarda çaba gösterir. Kimi zaman bireyler baskın dili benimsemekte istekliyken kimi zaman da çekinik dilin sürdürülmesinde bilinçli bir çaba ortaya koyar. Fishman (1965), dil sürdürümünde dilin genç kuşaklara aktarılmasının ve diğer topluluklar ile ilişkilerde sınırlayıcı etnik-kültürel denetim mekanizmasını işletmesinin önemli olduğunu vurgular. Spolsky (1998) denetim mekanizmasının kurulmasında topluluğun kendini bilinçli bir şekilde yalıtmasının ve öz farkındalığa sahip olmasının gerekliliğine dikkat çeker.

Aile dil planlaması çerçevesinde çocukların aile içinde sadece topluluk dilinde konuşmasının sağlanması, bunun özendirilmesi ve ödüllendirilmesi bireylere sürdürüm için gerekli motivasyonu sağlar. Ev ve aile, çekinik dillerin sürdürülmesinde merkezi bir rol oynar (Fishman, 1991; Smolicz, Secombe ve Hudson, 2001). Bunların yanında dile kurumsal bir destek sağlanması onun sürdürüm gücünü de artırır (Giles, Bourhis ve Taylor, 1977). Dilin eğitim kurumlarında öğretilmesi, kullanımında yasal bir desteğin bulunması, o dilde gerçekleştirilen basın ve yayın faaliyetleri, sürdürümü olumlu yönde etkiler. Sürdürümün kesintiye uğrayıp dil kaymasının ileri düzeyde yaşanması dili konuşanların azalmasına neden olur.

1.3. Dil Seçimi

Bir dile olan bağlılığın en somut göstergesi o dilin bireyler tarafından kullanılmasıdır. Çünkü birey bağlılık duyduğu grup ile dil seçimlerini uyumlu hâle getirme eğilimi gösterir (Dabene ve Moore, 1995). Ancak toplumun geneline hitap eden baskın dil dışındaki bir dilin her alanda tam bir yetkinlikle bütün iletişim bağlamlarında kullanılması zordur. Bu nedenle çekinik diller kullanıma bağlı olarak belirli özel işlevler edinirler. Fishman (1965) çekinik dile ait bu işlevlerin tanımlanması için alan terimini ortaya atmıştır.

Alan, bireyin iletişim kurduğu kişiler, iletişimin gerçekleştiği ortam ve iletişimin konusuna göre belirli bir dilin tercih edilmesindeki belirleyicidir. Dil seçimi ve buna bağlı olarak alan değişkeni iki dilli iletişimin bir parçasıdır. Almanya’da çalışan bir Türk mühendis iş ile ilgili konularda Almanca, aile ve sosyal yaşamla ilgili konularda Türkçeyi tercih etmesi buna örnektir. Çekinik dillerin kullanıldığı en temel alanlar ev, aile üyeleri ve yakınlarıdır.

Dil seçimi bazen zorunlu bir durum hâline gelebilir. Fasold (1984) kişinin dil seçimlerini etkileyen bu gibi durumları kişi odaklı ihtiyaçlar, ortamın özellikleri ve anlık durumlar olarak üçe ayırmaktadır. Kişisel ihtiyaçlar olarak mahremiyet sağlama, mutluluk, kaygı ve kızgınlık duyma sıralanabilir. Ortam ise kişinin sosyalleşme ihtiyacı çerçevesinde ortamın gerektirdiği dili tercih etmesidir. İş yeri, ev veya hastane farklı dil seçimlerini gerektirebilir. Anlık durumlar ise iletişimin akışı içerisinde planlanmadığı hâlde başka bir dili seçme durumudur. İş yerinde Almanca konuşan Türk mühendis, Türkiye’den gelen konuklarına çalıştığı yeri Türkçe olarak tanıtmak isteyebilir.

1.4. Etnik Kimlik ve Sosyal Kimlik

Etnik kimlik, bir topluluğun ortak isim, soy miti, ortak tarih, ortak kültür ve bir toprak ile özdeşleşme ve dayanışma duygusu olarak tanımlanır (Smith, 1986). Etnik kimlik kişinin kendi grubu dışında kalan kimseleri “öteki” olarak görmesine neden olur ve kimliğin sınırını çizer (Sağiroğlu, 2014). Görünüş ve davranış açısından etnik kimlikleri tanımlanamayan bireyler, dil ile birbirlerinden ayrışır.

Sosyal kimlik ise kişinin “kim” olduğuna ilişkin kavram ve tanımları, ait olduğu gruplara ilişkin değerlendirmeleri ile ilgilidir (Meşe, 1999). Bu değerlendirmeler kapsamında aynı grubun sosyal kimliğini paylaşanlar kendi gruplarını diğerlerinden ayırt eder (Hogg, Abrams, Otten ve Hinkle, 2004). Gruplar arasında görülen bu ayrışma aynı zamanda rekabet doğurur ve kişinin kendini güvende hissetmesi için bir gruba dâhil olmaya zorlar. Hortaçsu’ya (2007) göre sosyal kimlikte kişinin grup içindeki konumu, onun grup normlarını ne derece temsil ettiğiyle belirlenir.

Bir dilin konuşuru olmak, dili gruba özgü şekilde kullanmak, kişinin ait olduğu sosyal kimliğin de göstergelerinden biridir. İki dilli toplumlarda çekinik dili konuşmak, kişinin sosyal kimliğini göstermesinin yanında, üyesi olduğu dil topluluğuna da bağlı olduğuna işaret eder.

1.5. Dil Bağlılığında Kuşaklar Arası Farklılıklar

Bir grubun dili genç bireylerce konuşulmuyorsa o dilin sürdürümünün sağlanması veya kaybının önüne geçilmesi mümkün görünmemektedir. Bu noktada dilin kuşaktan kuşağa aktarılması oldukça önemlidir (Edwards, 1985; Fishman, 1991). Kuşaklar arası dil aktarımının gerçekleşmemesi dilin kaybolmasında anahtar belirleyicidir (Spolsky, 2012).

Toplum dil bilimciler tarafından genel olarak kabul gören üç kuşak modeli, dil kaymasını kuşaklar arası gelişen bir süreç olarak açıklamaktadır (Appel ve Muysken, 1987; Edwards, 1985; Fasold, 1984; Fishman, 1970). Bu modele göre birinci kuşak yeni çevrenin dilini öğrenir. İkinci kuşak evde birinci kuşağın dilini, dışarıda ise çevrenin dilini öğrenerek iki dilli olarak yetişir. Üçüncü kuşak ise ağırlıklı olarak çevrenin dilini konuşan tek dillilerden oluşur (Bu süreç evin yaşça en genç üyesi için daha hızlı; grup içinde güçlü bir dil bağlılığı söz konusuysa daha yavaş gerçekleşir).

Ev sahibi ülkeye tam olarak uyum sağlamış üçüncü kuşak ile birlikte toplulukta grup dili hakkında yüzeysel bilgiye sahip, baskın dilde yetkin, tek dilli bireyler görülmeye başlar. Ailelerin dil bilimsel olarak ayrılması (ebeveynlerin çocuklar kadar hızlı bir şekilde baskın dili öğrenememesi, çocukların ebeveyn dilinde onlar kadar yetkin olamamaları) aile içinde sorunların ortaya çıkmasına neden olurken yeni kuşaklar ile birlikte grup içinde güçlenen iki dillilik, bireylerin eğitim, iş ve çevreleri ile ilişkilerinin gelişmesine katkı sağlar (Soehl, 2016).

Dilin bir kuşaktan diğerine aktarılmasında onun topluluğu bir arada tutan değer olarak görülmesinin önemi büyüktür. Zira dil sadece grup içi anlaşmayı sağlayan bir araç olmanın ötesinde grubun varlığını göstermesi açısından sembolik bir değere de sahiptir. Bu bağlamda dilin korunması ve kuşaktan kuşağa aktarılması gereken bir çekirdek değer olarak görülmesi önemlidir (Smolicz, 1981). Özellikle yetişkin bireylerin kendi çocuklarına topluluğun dilini öğretme noktasında gösterecekleri kararlılığın derecesi genç kuşakların dil kullanımları üzerinde etkili olacaktır (Smolicz, Secombe ve Hudson, 2001).

Birinci kuşağın ardından gelen kuşaklarda birey ve grup temelinde iki dilliliğin görülmesi kaçınılmazdır. Edwards'a (2002) göre çekinik dili bütün bir şekilde sürdürme boş bir ümittir. Baskın bir dil ve kültür ile çevrelenmiş, kısıtlı kurumsal desteğe sahip bir dili konuşan topluluğun iki dilli hâle gelmesi doğaldır. Çünkü topluluğun baskın dile hâkimiyeti onların sağlık, eğitim ve ekonomik olanaklara erişmesine yardımcı olmaktadır. Öte yandan çekinik dile hâkimiyet ise kültürel miras hakkında derinlemesine bilgi sahibi olmayı sağlar. Bu da dil bağlılığı performansını etkiler. Bu noktada yetişkinlerin, genç kuşakları topluluğun değerlerine yönelik kültürleme faaliyetleri önemlidir.

Konuyla ilgili araştırmalara bakıldığında topluluğun diline yönelik genel görünümün ortaya çıkarılması için bireylerin ait olduğu yaş grubu bir değişken olarak ele alınmaktadır. Türkçenin göçmen ve azınlık dili bağlamında sürdürümünü inceleyen araştırmalarda da bu değişkenin üzerinde durulduğu görülmektedir. Çakır (2002), Almanya'daki Türklerin Türkçe kullanımlarını incelediği araştırmasında genç kuşakların içinde yaşadıkları topluma önceki kuşaklardan daha iyi uyum sağlamaları nedeniyle gençlerin baskın dil Almancayı daha çok kullandıklarına değinmektedir. Pıllancı (2009), Avrupa genelindeki katılımcılar ile gerçekleştirdiği araştırmasında ikinci kuşak Türklerin birinci ve üçüncü kuşak arasında köprü görevi gördüğü ve Türkçenin sürdürümü konusunda daha bilinçli olduğu sonucuna ulaşmıştır. İkinci kuşağın Türkçeye olan bağlılığına Sakin (2018) da Almanya'daki Türkler özelinde dikkat çekmiştir.

Yağmur ve Akıncı (2003) Fransa'daki Türklerin dil kullanımları, sürdürümleri ve etnik dilsel canlılıklarını kuşaklar arası farklılıklar bağlamında incelemiştir. Bu araştırmaya göre Fransa'daki ikinci kuşak Türklerin Fransızca kullanımları birinci kuşağa göre daha yüksek olsa da Türkçeye yönelik tutumlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca grup içi evliliklerin

ikinci kuşakta da yaygın olmasının Türkçenin sürdürümü açısından önemli rol oynadığına dikkat çekilmiştir. Özdemir (2016) İskoçya’da yaşayan birinci kuşak Türklerin ikinci kuşağa göre Türkçeyi iletişim dili olarak daha çok kullandıklarını ancak iki kuşak arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığını bulgulamıştır. İkinci kuşağın Türkçeyi daha az kullanmalarının nedeni Türkiye dışında doğmaları ve büyümeleridir. Ev sahibi ülkede geçirilen sürenin kuşaklar üzerindeki etkisine yönelik bir bulguya Altınkamış ve Altındağ (2014) Belçika’da yaşayan Türkler bağlamında ulaşmıştır. Benzer bir bulguya Çolak Bostancı (2014) da Amerika’da yaşayan Türkler üzerinden ulaşmıştır.

Osman’ın (2016) ve Yalınkılıç ve Yağmur’un (2014) araştırmaları ise Batı Avrupa’daki Türklerden farklı olarak azınlık konumundaki Batı Trakya Türklerinde ikinci kuşağın baskın dili öğrenmelerine rağmen grup içi iletişimde tercih etmedikleri, hatta evde kullanmadıklarına işaret etmektedir.

1.6. Kırgızistan’da Ahıska Türkleri

Aydınğün ve Aydınğün (2014) tarafından ulus ötesi bir topluluk olarak tanımlanan Ahıska Türkleri yaşadıkları ülkelerin koşullarına göre farklı sorunlarla karşı karşıya kalsalar da kendilerini Türk olarak tanımlamaları, Türkçeyi ve Türk kültürünü yaşatmaları, Türkiye ile olan ilişkilerini sürdürme açısından ortaklığa sahiptir. Sınırların ötesine uzanan aile ve akrabalık bağlarını sürdürme konusunda bugüne kadar gösterdikleri çaba da yaşadıkları yerlerden bağımsız olarak onların ortak bir kimlik etrafında bir araya geldiklerini göstermektedir. Bu kimlik Ahıskalık etrafında şekillense de Türklük ve Müslümanlık temeline sahiptir. Kimliklerinin Türkiye Türklüğü ile tarih, dil, soy ve din bağı bulunmaktadır. Kırgızistan’daki Ahıska Türkleri de çeşitli ülkelerde yaşayan diğer Ahıska Türkü topluluklar ile bu konuda bütünlük göstermektedir. Özellikle Kazakistan ve Özbekistan’daki Ahıska Türkleri ile karşılıklı bir uyumun olduğundan söz edilebilir (Bayraktar, 2013).

Yaşadıkları sürgün ve sürgün sonrasında vatanlarına dönüş için verdikleri mücadele ile tanınan Ahıska Türkleri, Ahıska bölgesinden Asya içlerine uzanan kötü koşullardaki tren yolculuğu ile o zamanlar birer Sovyet cumhuriyeti olan Kazakistan, Özbekistan ve Kırgızistan’daki sürgün mahallerine gönderilmiştir (Zeyrek, 2002). Ahıska Türklerinin Kırgızistan’daki varlığı da 1944’te yaşanan bu sürgün ile başlamaktadır. Sürgün ile birlikte 12 bin civarındaki Ahıska Türkü Kırgızistan’a yerleştirilmiştir (Demiray, 2012).

Ahıska Türkleri yerleştirildikleri bölgelerde özel iskân kurallarına tabi tutulmuştur. “12 yıllık kamp döneminde genellikle tarım işçisi olarak çalışan Ahıskalılar, aşırı mahrumiyet koşullarıyla, ayrımcılıkla ve sürekli bir denetim sistemiyle boğuşmak zorunda kalmıştır” (Üren, 2016, s. 143). Bu dönemin sonlanmasının ardından aile fertleri ve akrabalar tekrar birleşmiş ve bu yeni ülkelerde kendi topluluklarını oluşturmaya başlamıştır.

Günümüzde Kırgızistan’daki Ahıska Türklerinin nüfusu Azerbaycanlı olarak kayıt edilenler ve 1989 Fergana olaylarının ardından Özbekistan’dan göç edenler ile birlikte elli bin civarındadır (Şamilov, 2014). Kırgızistan’da yaşayan Ahıska Türkleri, genel olarak Batken, Celalabad, Oş, Talas, Çuy ve Bişkek vilayetlerinde yaşamaktadır (Üren, 2016). Bir kısmı şehir merkezlerinde yaşayan Ahıska Türklerinin geniş gruplar hâlinde daha çok köylerde yaşadığı söylenebilir. Ancak Bişkek gibi şehirlerin genişlemesiyle bazı köyler şehirlerle bütünleşmiştir. Kırsal yerleşim birimlerinde halk tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Şehirde yaşayanlar ise ticaret ile geçimlerini sağlamaktadır.

Bağımsızlığın ardından Kırgızistan'ın karşılaştığı politik ve ekonomik sorunlara etnik temelli milliyetçiliğin de eklenmesi ile zaman zaman ülkedeki Ahıska Türklerinin hedef alındığı birtakım çatışmalar yaşanmıştır (Melvin, 2011). Bu nedenle Ahıska Türklerinin gözü Türkiye'dedir. Topluluğun genel eğilimi vatan olarak gördükleri Türkiye'ye gidebilme yönündedir. Bu eğilim gençlerde okumak ve çalışmak amacıyla daha yüksektir.

Ülke eğitim sistemi, bir ölçüde Sovyet eğitim sisteminin devamı olduğu için devlet tarafından tanınmış azınlık gruplarının kendi dillerinde eğitim aldıkları okullar bulunmaktadır. Ahıska Türkleri bu okullarda eğitim görmeye genel olarak sorun yaşamamaktadır. İsteyenler, Kırgız ve Rus okullarına gidebilmektedir. Bunun yanında Türkiye'nin ilköğretim, lise ve üniversite düzeyinde eğitim veren kurumlarında okuyarak Türkçe eğitim alanlar da vardır. Bu kurumlara Kırgızistan'daki Ahıska Türklerinin yanı sıra Kazakistan ve Özbekistan gibi çevre ülkelerdeki Ahıska Türkü gençler de ilgi göstermektedir.

1.7. Ahıska Türklerinde İki Dillilik

Ahıska Türkleri günlük yaşamlarını sürdürmek için Türkçenin yanı sıra Rusça ve buldukları ülkelerdeki titüler dilleri de kullanmaktadır. Sürgünden önce, Ahıska Türkleri Gürcistan'ın Ahıska bölgesinde daha çok köylerde yaşayan bir halktı. 19. yüzyılın sonlarından itibaren Çarlık Rusya'sı Tiflis'e bağlı Ahıska kazasında Türkçe eğitim verilen okullar açmaya başlamıştır. Bu okullarda ana ders Türkçeydi ancak Rusça da öğretiliyordu (Gocayeva-Memmedova, 2009). Gürcistan topraklarında Sovyet yönetimi kurulması ile birlikte gerçekleştirilen 1926 nüfus sayımında Ahıska Türkleri Türk olarak kaydedilmişti. Böylece okullardaki Türkçe eğitime bir süre daha devam edildi. 1935-1936 öğretim yılında ani bir kararla eğitim dili Azerbaycan Türkçesi olarak değiştirildi. 1940'lerden sonra ise okullarda Gürcüce eğitim zorunlu hâle getirildi. Bu tarihten sonra ise Türkçe eğitim okullardan tamamen kaldırıldı (Taşdemir, 2005; Zeyrek, 2001).

1944'teki sürgünün ardından yerleştirildikleri yeni bölgelerde dil ve kültürel haklarından mahrum bir şekilde, farklı milletlere komşu olarak yaşamışlardır. Stalin'in ölümünden sonra gelen yönetim 1956'dan itibaren birtakım haklar vermiştir. Böylece Ahıska Türkleri Rus okullarında eğitim görmeye başlamıştır (Seferov ve Akış, 2008). Rusça eğitim veren okullarda okumaları Ahıska Türkleri arasında iki dilliliğin iyice yerleşmesine neden olmuştur. Bu kuşak kısıtlı imkânlarla, daha çok kırsalda yaşayan, dışarıya kapalı bireyler olarak belirli ölçülerde kendilerini dış etkilerden korumuştur. Sovyetler Birliği içerisinde Türkiye'den uzakta, Türkçe eğitimden mahrum bir şekilde yaşamışlardır. Bu noktada Kırgızistan'dakiler de aradan geçen süreye ve uygulanan eritme politikalarına "karşın dillerini asimilasyona karşı silah gibi kullanarak kendileri ve diğerleri arasında sınır oluşturmayı başarmışlardır" (Üren, 2016, s. 144).

Türkçeyi kimliklerini korumak için bir araç olarak kullanırken diğer dillere de sırtlarını dönmemişlerdir. Dünyadaki pek çok iki dilli topluluk gibi Ahıska Türkleri de repertuarlarındaki Türkçe ve Rusçayı günlük yaşamlarında özelleşmiş amaçlar için kullanmaktadır. Bayraktar (2012), 70 yaş üzerindeki bazı yaşlılar dışında çoğu kişinin Rusça bildiğini, özellikle 1956 sonrasında şehir merkezlerine yerleşip meslek sahibi olanların Rusçayı daha iyi konuştuğunu belirtmektedir. Aileler Rusça bilmenin daha iyi bir gelecek sağlayacağını düşünerek çocuklarının Rusça eğitim almasını istemektedir. Bunun bir ödül sistemi olduğunu belirten Bayraktar (2013) Ahıska Türklerinin toplumsal ödüller için Türkçeyi, maddi ödüller

için ise Rusçayı kullandığına dikkat çeker. Bu, topluluk içinde, topluluk üyeleri ile iletişimde ve özellikle evde Türkçeyi; diğer topluluklarla iletişimin sağlanması ve kamu hizmeti alabilmek için Rusçayı tercih ettikleri anlamına gelmektedir. Ancak değişen koşullar nedeniyle kuşaklar ve bireyler arasında farklılıkların oluşması kaçınılmazdır.

1990 sonrası doğan bireyler bağımsızlığını kazanan ulusal devletlerde, Türkçe medyaya yaygın bir şekilde erişme şansına kavuşmuştur. Ancak Yurdigül, Ünal ve Güven'in (2018) Kırgızistan'daki Ahıska Türklerinin medya kullanımlarını incelediği araştırmasında Ahıska Türklerinin Türkiye ve Türk etnik medyasını yeteri kadar takip etmediğine işaret etmektedir. İmkânı olanlar Türkiye'ye iş, eğitim ve seyahat amacıyla gitmiş veya Türkiye'nin bölgede kurduğu eğitim kurumlarında Türkçe eğitim almıştır. Bunun yanında bağımsız hâle gelen Kırgızistan'da Kırgız Türkçesi eğitime daha çok ağırlık verilmesi 1990 sonrası doğanlar arasında Kırgız Türkçesi eğitimin yaygınlaşmasını sağlamıştır. Bu kuşak dil ve kültürel haklar bakımından daha iyi durumda olmalarına rağmen şehirleşme, eğitim ve iş nedenleriyle dış etkilere daha açık yetişmiştir (Çetinkaya ve Kodan, 2012; Dervisheva, 2006; İnan, 2018; Oh, 2012).

İki dilliliğin bir göstergesi olarak bütün yaş gruplarında Rusçadan Türkçeye ödünçleme ve kod değiştirmeye rastlanmaktadır. Özellikle günlük yaşamda kullanılan teknik cihazlar, araçlar ve aletlerin Rusçalarının kullanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte kamusal alandaki kurum, kişi ve makamların; bunlarla ilişkili eşya ve durumlar için de Rusça söz ve söz grupları tercih edilmektedir (Dervisheva, 2006; Ersöz, 2016; İnan, 2018). Haugen'e (1972) göre bu durum topluluk dilinin ana vatandaki dil ile uyumunun bozulmasından kaynaklanır. Bunun Sovyetler Birliği'nin dağılmasına kadar Ahıska Türkleri ve Türkiye arasındaki iletişimin sınırlı olmasından ileri geldiği düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma Kırgızistan'da çok dilli ortamda yaşayan Ahıska Türklerinin Türkçeye¹ olan dil bağılıklarını kuşak değişkenine göre incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaç çerçevesinde şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Katılımcıların kuşak değişkeni açısından Türkçe ve Rusça yeterlikleri nasıldır?
2. Katılımcıların kuşak değişkeni açısından dil edinme/öğrenme kaynakları nelerdir?
3. Katılımcıların kuşak değişkeni açısından kişi, ortam ve işleve göre dil seçimleri nasıldır?
4. Katılımcıların kuşakları ile Türkçe dil bağılıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki var mıdır?
5. Katılımcıların kuşak değişkeni açısından Türkçe dil bağılılığı ölçeği maddelerine verdikleri yanıtların görünümü nasıldır?

¹ Araştırma kapsamında Ahıska Türkçesi (Terekeme ve Yerli ağızları ile), ölçünlü Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesi ayrımı yapılmamaktadır. Ahıska Türkçesi Terekeme ağızları ile Azerbaycan Türkçesine yakınsa Yerli ağızları ile Türkiye Türkçesinin doğu grubu ağızları içerisinde değerlendirilir (Ersöz, 2013; 2015).

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Kırgızistan’da yaşayan Ahıska Türklerinde Türkçe dil bağlılığının kuşaklar arasındaki durumunu incelemeyi amaçlayan bu araştırma betimsel bir çalışma olarak nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeline göre yapılandırılmıştır. Tarama modeli, belirli bir grup içinden belirli sayıda kişiler üzerinde yapılan çalışmalar yoluyla grubun genelindeki eğilim, tutum ve görüşleri betimlemeyi sağlar (Creswell, 2014). Bu kapsamda araştırma Kırgızistan’da yaşayan Ahıska Türkü 131 bireyin anket formlarını doldurması ve ardından bu formlardaki verilerin nicel yaklaşım çerçevesinde istatistiksel olarak incelenmesiyle gerçekleştirilmiştir.

2.2. Veri Toplama Aracı

Araştırmada iki veri toplama aracından yararlanılmıştır. Katılımcıların demografik bilgileri ile birlikte repertuarlarındaki dillere ait yeterlikleri ve bu dillere ilişkin kullanımlarını belirlemek amacıyla dil biyografisi anketi kullanılmıştır. Bunun yanında Türkçeye yönelik dil bağlılığının ölçülebilmesi için ise Türkçe dil bağlılığı ölçeğinden faydalanılmıştır. İki ölçme aracı da İnan (2018) tarafından geliştirilmiştir. Dil biyografisi anketinin birinci bölümü sekiz soruluk kişisel bilgi formundan oluşmaktadır. İkinci bölümde ise katılımcıların repertuarlarındaki dillerde sahip oldukları yeterlikler ve kullanım sıklıklarına yönelik on iki sorudan oluşan dil kullanım anketi bulunmaktadır. Üçüncü bölüm Fishman’ın (1965) alan tanımlamasına göre yer, kişi ve işleve dönük olarak katılımcıların hangi dilleri seçtiklerini belirlemeye yönelik beş sorudan oluşan dil seçimi anketini içermektedir.

Türkçe dil bağlılığı ölçeği ise iki dilli Türklerde Türkçe dil bağlılığını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. 24 maddelik beşli Likert tipinde hazırlanmış ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçek sürdürüm, kimlik ve kullanım olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekten alınacak toplam puanlar en düşük 24, en yüksek 120’dir. 24-56 puanları arası “düşük”, 57-87 puanları arası “orta”, 88-120 puanları arası “yüksek” olmak üzere ayrılmıştır.

2.3. Katılımcılar

Araştırmaya katılanlar Kırgızistan’da yaşayan Ahıska Türklerinden 131 bireydir. Tamamı Bişkek şehrinde ve bu şehre bağlı civar köylerde yaşamaktadır.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Durumlarına İlişkin Bilgiler

Cinsiyet	N	%
Kadın	48	36,6
Erkek	83	63,4
Yaş	N	%
10-29	79	60,3
30-60	52	39,7
Yerleşim Birimi	N	%
Şehir	88	67,2
Köy	43	32,8
Kimlik	N	%
Türk	31	23,7
Ahıska Türkü	96	73,3
Kırgız	3	2,3
Kırgızistanlı Türk	1	0,8
Toplam	131	100

Tablo 1’de yer alan verilere göre katılımcılara ait cinsiyet dağılımı 48 (%36,6) kadın, 83 (%63,4) erkek şeklindedir. Yaş değişkenine göre katılımcılar iki gruba ayrılmıştır. Birinci grubu 10-29 yaş aralığındaki katılımcılar, ikinci grubu 30-60 yaş aralığındaki katılımcılar oluşturmaktadır. Buna göre katılımcıların 79’u (%60,3) 10-29, 52’si (%39,7) 30-60 yaş aralığındadır. Grupların belirlenmesinde 1991 yılından önce ve sonra doğmuş olmak kıstas alınmıştır. Bunun nedeni Sovyetler Birliğinin dağılması nedeniyle bu yıldan önce ve sonra doğanların farklı sosyal ve politik çevre içerisinde yetişmeleridir. Yerleşim yerine göre dağılım ise şehirde yaşayanlar için 88 (%67,2), köyde yaşayanlar için ise 43’tür (%32,8). Katılımcıların %73,3’ü kendini Ahıska Türkü olarak tanımlamaktadır. Kendini Türk olarak tanımlayanların oranı ise %23,7’dir. Bunun yanında katılımcıların %2,3’ü kendini Kırgız, %0,8’i ise Kırgızistanlı Türk olarak tanımlamaktadır.

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın veri toplama süreci 2017 yılının Mayıs ve Haziran aylarında gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara erişimde DATÜB Kırgızistan temsilciliği ve Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesinde okumakta olan Ahıska Türkü öğrencilerinin büyük katkısı olmuştur. Ahıska Türklerinin yoğun olarak yaşadığı Bişkek’in Cal bölgesinde ev ziyaretleri gerçekleştirilmiştir. Bunun yanında temsilciliğin Bişkek’te düzenlediği etkinlikler aracılığı ile çevre yerleşim birimlerinden Ahıska Türklerinin katılımı sağlanmıştır.

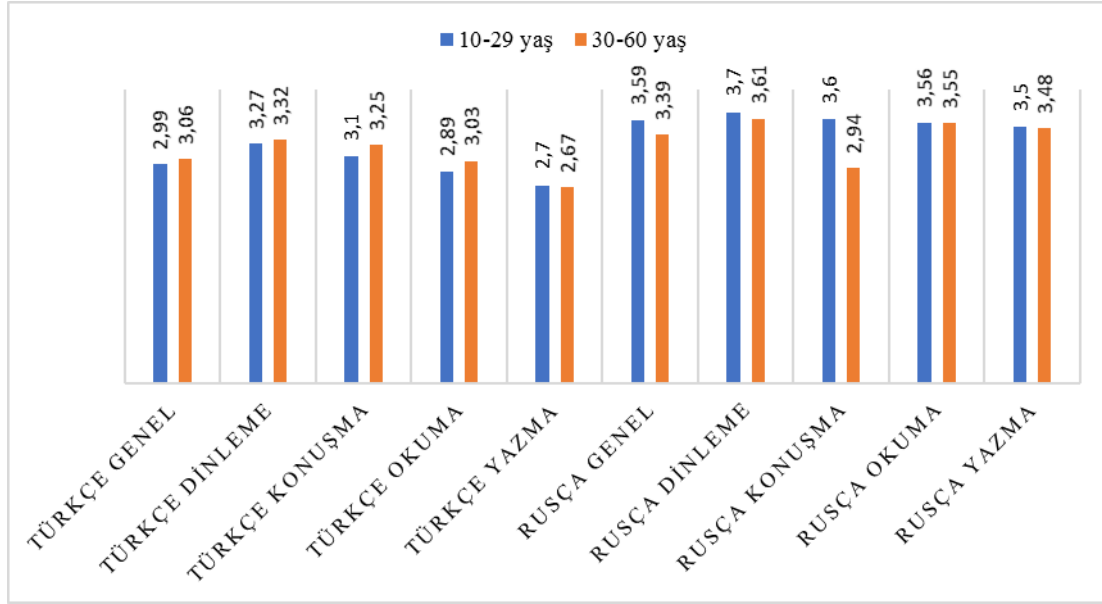
Verilerin analizinde çeşitli istatistiksel hesaplamalar gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların Türkçe ve Rusça dil yeterliklerinin belirlenmesinde becerilere yönelik olarak kendilerini puanlamaları istenmiş ve bu puanların ortalama değerleri belirlenmiştir. Türkçe ve Rusça edinme/öğrenme kaynaklarının belirlenmesinde kuşak değişkeni de göz önünde bulundurularak her iki dil için de verilerin yüzde değerleri hesaplanmıştır. Kişi, ortam ve işleve yönelik dil seçimlerinin incelenmesinde ayrı tablolar hâlinde katılımcıların verdikleri cevapların ortalamaları hesaplanmış ve bunların standart sapma değerleri verilmiştir. Türkçe Dil Bağlılığı Ölçeği ile toplanan verilerin analizinde ise betimsel istatistik hesaplamalarının yanında parametrik testlere de başvurulmuştur. Özellikle kuşak değişkeni ile ölçek toplam puanı ve ölçek alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olup olmadığını görmek için t testi yapılmıştır. Ayrıca alt boyutları oluşturan ölçek maddeleri ortalama puanlara göre karşılaştırılmıştır.

3. Bulgular

3.1. Katılımcıların Kuşak Değişkeni Açısından Türkçe ve Rusçaya Ait Yeterliklerine İlişkin Bulgular

Katılımcıların kuşak değişkenine göre Türkçe ve Rusçaya ait yeterlik durumu belirlenmeye çalışılmıştır. Grafik 1’de katılımcıların iki dilde ve temel beceri alanlarında sahip oldukları yeterliğe ilişkin betimsel istatistik bilgileri yer almaktadır.

Grafik 1: Katılımcıların Türkçe ve Rusçaya İlişkin Yeterlik Değerleri

Grafik 1’de yer alan katılımcılara ait Türkçe ve Rusça yeterliklere ilişkin ortalama değerlere bakıldığında Rusça yeterliklerin Türkçe yeterliklerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Türkçede genel yeterlikte 30-60 yaş aralığındakilerin, Rusçada ise 10-29 yaş aralığındakilerin daha yeterli olduğu söylenebilir.

Katılımcıların Türkçede kendilerini en yeterli gördükleri beceri dinleme becerisiyken en düşük yeterliğe sahip oldukları beceri Türkçe yazmadır. Rusça söz konusu olduğunda dinleme becerisi iki grup için de en yüksek yeterliğe sahip olunan beceridir. 30-60 yaş aralığındakiler Rusça konuşmada diğer Rusça beceri alanlarından daha düşük yeterliğe sahiptir. 10-29 yaş aralığındakiler ise kendilerini Rusça yazmada diğer becerilere göre daha az yeterli görmektedir.

3.2. Katılımcıların Kuşak Değişkeni Açısından Dil Edinme / Öğrenme Kaynaklarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların kuşak değişkenine göre Türkçe ve Rusça edinme/öğrenme kaynakları belirlenmeye çalışılmıştır. Tablo 2’de katılımcıların dil edinme/öğrenme kaynağına ilişkin betimsel istatistik bilgileri yer almaktadır.

Tablo 2: Katılımcıların Türkçe ve Rusçayı Edinme / Öğrenme Kaynaklarına İlişkin Oranlar (%)

		Aile	Okul	Cami	Arkadaş	Televizyon	Kitap	Diğer
Türkçe	10-29	82,3	3,8	1,3	1,3	6,3	1,3	3,8
	30-60	98,1	-	-	1,9	-	-	-
Rusça	10-29	46,8	49,4	-	2,5	1,3	-	-
	30-60	46,2	50	-	3,8	-	-	-

Tablo 2’de gösterildiği şekliyle katılımcıların repertuvarlarında yer alan dilleri edinme/öğrenme kaynakları 10-29 yaş grubundaki daha çok çeşitliliğe sahiptir. 30-60 yaş grubundaki katılımcıların daha sınırlı kaynaklar üzerinden dil edindiği/öğrendiği görülmektedir. Türkçe açısından en temel kaynağın her iki yaş grubunda da aile olduğu anlaşılmaktadır. Aile, Türkçe için özellikle 30-60 yaş grubunda neredeyse tek kaynaktır. Bununla birlikte 10-29 yaş

grubundakiler için aile ile birlikte televizyonun bir kaynak olarak ikinci sırada geldiği görülmektedir. 10-29 yaş grubundakiler için okul, dil edinme/öğrenme kaynağı bakımından üçüncü sırada gelmekle beraber cami, arkadaş ve kitaplar, Türkçeye çok düşük oranlarda kaynaklık etmektedir.

Rusça edinme/öğrenme kaynaklarına bakıldığında ise her iki yaş grubunda da okulun en yüksek orana sahip olduğu görülmektedir. Okul kadar olmamakla birlikte ailenin de Rusçanın kazanılmasında önemli rol oynadığı söylenebilir. Arkadaş ise kısıtlı da olsa Rusça için bir dil edinme/öğrenme kaynağıdır.

3.3. Katılımcıların Kuşak Değişkeni Açısından Kişi, Ortam ve İşleve Göre Dil Seçimlerine İlişkin Bulgular

Kişilere Göre Dil Seçimi

Katılımcıların günlük yaşamda çevrelerindeki kişilerle kurdukları iletişimde hangi dili seçtikleri hakkında veri toplanmış ve bu veriler kuşak değişkeni bağlamında incelenmiştir. Tablo 3'te kişilere göre dil seçimlerine ait betimsel istatistik bilgileri yer almaktadır.

Tablo 3: Kuşak Değişkenine Göre Kişilere İlişkin Dil Seçimleri

Kişi	Grup	N	\bar{X}	ss
Anne	10-29	79	3,97	,94
	30-60	52	4,48	
Baba	10-29	79	3,84	1,42
	30-60	52	4,34	
Büyükanne	10-29	79	3,78	1,2
	30-60	52	4,4	
Büyükbaba	10-29	79	3,8	1,5
	30-60	52	4,4	
Kardeş	10-29	79	3,59	1,53
	30-60	52	3,61	
Akraba	10-29	79	3,69	1,09
	30-60	52	3,92	
Komşu	10-29	79	2,49	1,2
	30-60	52	3,26	
Arkadaş	10-29	79	2,98	1,08
	30-60	52	3,36	

1=SR; 2=GR; 3=TR; 4=GT; 5=ST²

Tablo 3'te katılımcıların kişilere göre dil seçimlerine ait ortalamaların hem kuşak değişkenine hem de iletişim kurulan kişilere göre değiştiği görülmektedir. Katılımcılar aile üyeleri ile genellikle Türkçe konuşmakla birlikte komşu ve arkadaş gibi aile dışındaki bireyler ile iletişimlerinde genellikle Rusçayı tercih etmektedir. Genel olarak 30-60 yaş grubundakilerin 10-29 yaş grubundaki kişilere göre ağırlıkla Türkçeyi seçtiği söylenebilir. Kuşak değişkeni açısından her iki grubun da en yüksek düzeyde Türkçe kullanmayı seçtiği kişi annedir. Bunu baba, büyük baba ve büyükanne izlemektedir. Kardeşler ile ise her iki dilin de kullanıldığından söz edilebilir. Komşu ve arkadaşlar ile iletişimde Türkçeyi tercih etmeye ilişkin farkın kuşaklar arasında en yüksek düzeye ulaştığı görülmektedir. Bu bulgular 10-29 yaş grubunun Türkçe ile birlikte Rusçayı da kullanma eğilimlerinin 30-60 yaş grubuna göre daha güçlü olduğunu göstermenin yanında, aile üyeleri dışındaki kişilerle iletişimi ağırlıkla Rusça ile gerçekleştirdiğine de işaret etmektedir.

² SR: Sadece Rusça, GR: Genellikle Rusça, TR: Türkçe ve Rusça, GT: Genellikle Türkçe, ST: Sadece Türkçe

Ortama Göre Dil Seçimi

Katılımcıların dil seçimlerinin içinde buldukları ortama göre nasıl değiştiğini göstermek amacıyla ortama göre hangi dili seçtikleri hakkında veri toplanmış ve bu veriler kuşak değişkeni bağlamında incelenmiştir. Tablo 4’te ortama göre dil seçimlerine ait betimsel istatistik bilgileri yer almaktadır.

Tablo 4: Kuşak Değişkenine Göre Ortama İlişkin Dil Seçimleri

Ortam	Grup	N	\bar{X}	ss
Ev	10-29	79	3,68	1,34
	30-60	52	4,16	
Misafirlik	10-29	79	3,6	1,25
	30-60	52	3,7	
İş	10-29	79	2,65	1,17
	30-60	52	2,87	
Sokak	10-29	79	1,43	1,96
	30-60	52	2,82	

1=SR; 2=GR; 3=TR; 4=GT; 5=ST

Katılımcıların ortama göre dil seçimlerini gösteren Tablo 4’e göre 30-60 yaş grubu için ev içerisinde seçilen temel dilin Türkçe olduğu söylenebilir. 10-29 yaş grubu ev ortamında iki dili de kullanma eğilimine sahiptir. Bunun yanında grubun diğer ortamlardaki dil seçimine bakıldığında Türkçeyi en yüksek düzeyde evde kullandıkları söylenebilir. Ev dışındaki diğer ortamlarda ise Türkçenin seçilme durumunun azaldığı Rusçanın daha çok tercih edildiği görülmektedir. Misafirlikte iki gruptaki katılımcıların Türkçe ve Rusçayı birlikte kullanma eğilimi bulunmaktadır. Özellikle sokak ve iş ortamında ise Rusçanın her iki kuşak için de tercih edilen tek dil olduğu söylenebilir. Rusçanın kullanımı 10-29 yaş grubunda özellikle sokakta en yüksek değere ulaşmaktadır.

İşleve Göre Dil Seçimi

Katılımcıların işleve göre hangi dili tercih ettiklerini ortaya koymak amacıyla veri toplanmış ve bu veriler kuşak değişkeni bağlamında incelenmiştir. Tablo 5’te işleve göre dil seçimlerine ait betimsel istatistik bilgileri yer almaktadır.

Tablo 5: Kuşak Değişkenine Göre İşleve İlişkin Dil Seçimleri

İşlev	Grup	N	\bar{X}	ss
Yemin ederken	10-29	79	4,46	,92
	30-60	52	4,48	
Dua ederken	10-29	79	4,6	,82
	30-60	52	4,63	
Rüya görürken	10-29	79	3,41	1,16
	30-60	52	4,15	
Mutluyken	10-29	79	3,7	1,19
	30-60	52	4,15	
Sinirliyken	10-29	79	3,44	1,15
	30-60	52	3,76	
Şaşırınca	10-29	79	3,7	1,2
	30-60	52	3,84	
Korkunca	10-29	79	3,32	1,14
	30-60	52	4,19	
Sayı sayarken	10-29	79	3,54	1,26
	30-60	52	3,96	

1=SR; 2=GR; 3=TR; 4=GT; 5=ST

Tablo 5’te yer alan değerlere bakıldığında Türkçenin iki kuşak için de bir inanç dili olduğu söylenebilir. Özellikle yemin etme ve dua etmeye yönelik dil seçimlerinde Türkçenin

tercih edildiği görülmektedir. Daha çok içsel dil kullanımını kapsayan rüya görme için 30-60 yaş aralığındaki katılımcıların Türkçe, 10-29 yaş aralığındakilerin ise her iki dilde de rüya gördükleri bulgulanmıştır. 10-29 yaş aralığındaki katılımcılar mutlu, sinirli, şaşkın ve korkmuş olduklarında hem Türkçeyi hem de Rusçayı birlikte kullanmaktadır. Bu işlevler içerisinde 30-60 yaş grubundakilerin mutluyken ve korkunca Rusça yerine genellikle Türkçeyi seçtikleri söylenebilir. Sayı saymak gibi pratik işleve sahip bir eylem için ise katılımcılar iki dili de kullanmaktadır.

3.4. Katılımcıların Kuşak Değişkeni Açısından Türkçe Dil Bağlılığı Puanlarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların kuşak değişkenine göre Türkçeye yönelik dil bağlılıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Türkçe Dil Bağlılığı Ölçeğinden alınabilecek en düşük puan 24, en yüksek puan ise 120'dir. Ölçekten alınan puanlara göre 24-56 arası "düşük", 57-87 arası "orta" ve 88-120 arası ise "yüksek" olarak değerlendirilmektedir. Tablo 6'da katılımcıların kuşak değişkeni açısından dil bağlılık puanları yer almaktadır.

Tablo 6: Katılımcıların Kuşak Değişkenine Göre Türkçe Dil Bağlılığı Puanları

Grup	N	\bar{X}	ss
10-29	79	97,4	1,5
30-60	52	101,1	1,8

Tablo 6'ya bakıldığında 10-29 yaş grubundaki ölçek toplam puanı ortalamasının $\bar{X}=97,4$; 30-60 yaş grubundaki ölçek toplam puanı ortalamasının ise $\bar{X}=101,1$ olduğu görülmektedir. Bu değerler her iki grubun da yüksek düzeyde Türkçe dil bağlılığına sahip olduğuna işaret etmektedir. Ancak 30-60 yaş grubuna ait toplam puan ortalamasının 10-29 yaş grubuna ait puan ortalamasından daha yüksek olduğu görülmektedir. Her iki grubun da yüksek düzeyde Türkçe dil bağlılığı puanına sahip olduğu söylenebilir.

Katılımcıların ölçek toplam puanlarının yanında kuşak değişkeninin Türkçe dil bağlılığı üzerinde anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirleyebilmek için ölçek toplam puanları ve alt boyutlar ile bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Bu testin sonuçları Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7: Kuşak Değişkenine Göre Ölçek Alt Boyut ve Toplam Puanlarının T Testi Sonuçları

	Grup	N	\bar{X}	ss	Sd	t	p
Türkçe Dil Bağlılığı	10-29	79	97,4	,64	129	-1,54	,126
	30-60	52	101,1	,46			
1.Sürdürüm	10-29	79	4,31	,56	129	,11	,911
	30-60	52	4,3	,56			
2.Kimlik	10-29	79	3,79	,44	129	-1,68	,094
	30-60	52	4,03	,50			
3.Kullanım	10-29	79	4,11	,84	129	-2,65	,009*
	30-60	52	4,3	,74			

*p<0,05

Tablo 7'de görüldüğü üzere 10-29 yaş grubu ölçek toplam puan ortalaması [$\bar{X}_{(10-29)}=97,4$] ile 30-60 yaş grubuna ait ölçek toplam puan ortalaması [$\bar{X}_{(30-60)}=101,1$] arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır [$t_{(131)}=-1,54$, $p>0,05$].

Sürdürüm alt boyutuna ilişkin puanlar incelendiğinde ise 10-29 yaş grubu ölçek toplam puan ortalaması [$\bar{X}_{(10-29)}=4,31$] ile 30-60 yaş grubuna ait ölçek toplam puan ortalaması

$[\bar{X}_{(30-60)}=4,3]$ arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır $[t_{(131)}=-0,11, p>0,05]$. Ancak her ne kadar istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülme de 30-60 yaş grubunun sürdürüm alt boyutuna ait ortalaması, 10-29 yaş grubuna ait ortalamadan yüksektir.

Kimlik alt boyutuna bakıldığında 10-29 yaş grubunun ölçek toplam puan ortalaması $[\bar{X}_{(10-29)}=3,79]$ ile 30-60 yaş grubuna ait ölçek toplam puan ortalaması $[\bar{X}_{(30-60)}=4,03]$ arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır $[t_{(131)}=-1,68, p>0,05]$. Kimlik alt boyutuna ait puanların ortalamasının 30-60 yaş grubunda daha yüksek olduğu görülmektedir.

Kullanım alt boyutuna göre 10-29 yaş grubundaki katılımcıların ölçek toplam puan ortalaması $[\bar{X}_{(10-29)}=4,11]$ ile 30-60 yaş grubundakilerin ölçek toplam puan ortalaması $[\bar{X}_{(30-60)}=4,3]$ arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır $[t_{(131)}=-2,65, p<0,05]$. Buna göre dil bağlılığının kullanım alt boyutunda 30-60 yaş grubundakilerin 10-29 yaş grubundakilere göre Türkçe lehine daha yüksek düzeyde bağlılık sergiledikleri söylenebilir. Dil seçimine ilişkin veriler de bu bulguyu destekler niteliktedir.

3.5. Katılımcıların Kuşak Değişkeni Açısından Türkçe Dil Bağlılığı Ölçeği Maddelerine Verdikleri Yanıtların Görünümü

Araştırma kapsamında katılımcıların ölçek maddelerine verdikleri yanıtlar da incelenmiştir. Bu kapsamda ölçeğin alt boyutlarına ait maddelere verilen yanıtlara ilişkin ortalama değerler kuşak değişkeni bağlamında sunulmuştur. Sürdürüm alt boyutu maddelerine ilişkin betimsel istatistik bilgileri Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 8: Sürdürüm Alt Boyutundaki Maddelere Verilen Yanıtlar

Maddeler	Grup	N	\bar{X}	ss
Türkçe konuşmak hoşuma gider.	10-29	79	4,62	,58
	30-60	52	4,63	,48
Ana dilim Türkçe olduğu için kendimle gurur duyarım.	10-29	79	4,78	,47
	30-60	52	4,73	,48
Seçme şansım olsa ana dili olarak yine Türkçeyi seçerim.	10-29	79	4,3	1,01
	30-60	52	4,55	,72
Çocuğumun Türkçe konuşması beni mutlu eder.	10-29	79	4,64	,62
	30-60	52	4,59	,69
Çocuğumun Türkçe öğrenmesi için çaba sarf ederim.	10-29	79	4,72	,52
	30-60	52	4,57	,69
Çocuğum Türkçeden başka bir dili ana dili olarak konuşabilir.	10-29	79	3,56	1,12
	30-60	52	3,55	1,44
Türklerin Türkçeye bağlı olduğunu düşünürüm.	10-29	79	4,22	,84
	30-60	52	4,13	1,01
Türkçe, kültürümü korumamda bana yardımcı olur.	10-29	79	4,55	,79
	30-60	52	4,46	,97
Türkçe benim için diğer dillerden üstündür.	10-29	79	3,91	,13
	30-60	52	3,96	,17

1=Kesinlikle katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle katılıyorum

Sürdürüm alt boyutundaki maddelere verilen yanıtlara ilişkin değerlerin yer aldığı Tablo 8’de her iki yaş grubundaki katılımcılar tarafından en yüksek ortalamaya “Ana dilim Türkçe olduğu için kendimle gurur duyarım.” maddesinin sahip olduğu görülmektedir ($\bar{X}_{(10-29)}=4,78; \bar{X}_{(30-60)}=4,73$). “Çocuğum Türkçeden başka bir dili ana dili olarak

konuşabilir.” ise her iki yaş grubu için de en düşük ortalama değere sahip olunan maddedir ($\bar{X}_{(10-29)}=3,56$; $\bar{X}_{(30-60)}=3,55$). Bu sonuçlar eşliğinde katılımcıların kuşak değişkenine bakılmaksızın Türkçenin sürdürümü yönünde genel anlamda olumlu bir yaklaşıma sahip oldukları ve kendilerinden sonra yetişen kuşakların da Türkçe öğrenmesinin önemli olduğunu düşündükleri söylenebilir. Ancak “Türkçe benim için diğer dillerden üstündür.” maddesinin en düşük ortalamaya sahip olan maddelerden biri olması katılımcıların duygusal olmaktan çok rasyonel olduğuna ilişkin ipuçları vermektedir ($\bar{X}_{(10-29)}=3,91$; $\bar{X}_{(30-60)}=3,96$). Bu bağlamda katılımcıların Türkçenin topluluk tarafından sürdürülmesinin gerekliliğine katıldıkları ancak Türkçenin dışında kalan dillerin önemini de yadsımadıkları söylenebilir.

Ölçeğin ikinci alt boyutu olan kimlik alt boyutu maddelerine ait betimsel istatistik bilgileri aşağıda yer alan Tablo 9’da verilmektedir.

Tablo 9: Kimlik Alt Boyutundaki Maddelere Verilen Yanıtlar

Maddeler	Grup	N	\bar{X}	ss
Bence Türkçe bilmeyen bir kişi gerçek bir Türk sayılmaz.	10-29	79	3,44	1,33
	30-60	52	3,53	1,46
Türk olup da Türkçe bilmeyen kişiler için üzülürüm.	10-29	79	3,69	1,36
	30-60	52	4,11	1,16
Türkçe bilmek beni iyi bir Müslüman yapar.	10-29	79	3,55	1,57
	30-60	52	3,25	1,5
Türkçenin Türkleri birleştirdiğini düşünürüm.	10-29	79	4,11	1,1
	30-60	52	4,53	,69
Eşimin Türkçe bilmesi benim için önemlidir.	10-29	79	4,21	1,02
	30-60	52	4,42	,66
Arkadaşlarımın Türkçe bilmesini isterim.	10-29	79	3,93	1,24
	30-60	52	4,19	,92
Türkçe konuşan bir insana daha çok güvenirim.	10-29	79	2,78	1,46
	30-60	52	3,42	1,22
Türkler Türkçe bilenlerle evlenmelidir.	10-29	79	3,24	1,46
	30-60	52	3,78	1,22
Bence Türkler, Türkçeyi korumak için her zaman birlikte yaşamalıdır.	10-29	79	4,16	1,14
	30-60	52	4,19	,92
Türkçe konuştuğum zaman kendimi Türk gibi hissedirim.	10-29	79	4,34	,9
	30-60	52	4,5	,72

1=Kesinlikle katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle katılıyorum

Tablo 9’da kimlik alt boyutuna ait maddeler ve bu maddelere verilen yanıtların ortalama değerleri yer almaktadır. Maddeler içerisinde “Türkçenin Türkleri birleştirdiğini düşünürüm.” maddesi 30-60 yaş grubu tarafından en yüksek ortalama ile katıldıklarını belirttikleri maddedir ($\bar{X}_{(30-60)}=4,53$). 10-30 yaş grubu ise “Türkçe konuştuğum zaman kendimi Türk gibi hissedirim.” maddesine en yüksek ortalama ile katılmaktadır ($\bar{X}_{(10-29)}=4,34$). Bu madde için öteki grubun da yüksek bir ortalamaya sahip olduğu söylenebilir ($\bar{X}_{(30-60)}=4,5$). Diğer maddelere göre düşük ortalamaya sahip maddelerden biri ise “Türkçe konuşan bir insana daha çok güvenirim.” maddesidir ($\bar{X}_{(10-29)}=2,78$; $\bar{X}_{(30-60)}=3,42$). İki yaş grubu arasında bu maddeye verilen cevapların ortalamaları arasındaki fark diğer maddelere göre daha fazladır. “Türkçe

bilmek beni iyi bir Müslüman yapar.” maddesi de 30-60 yaş grubu tarafından bu alt boyut içerisinde en düşük ortalama ile katıldıkları maddedir ($\bar{X}_{(30-60)}=3,25$). Kimlik alt boyutundaki maddelere ait ortalamalara bakıldığında genel olarak katılımcıların sahip oldukları etnik kimlik açısından Türkçeyi önemli olarak gördükleri söylenebilir.

Üçüncü alt boyut olan kullanım alt boyutuna ait maddelere ilişkin betimsel istatistik bilgileri Tablo 10’da gösterilmektedir.

Tablo 10: Kullanım Alt Boyutundaki Maddele Verilen Yanıtlar

Maddeler	Grup	N	\bar{X}	ss
Hislerimi ifade etmede Türkçenin yeterli olduğuna inanırım.	10-29	79	4,08	1,11
	30-60	52	4,4	,6
Türkçe konuşurken kendimi rahat hissederim.	10-29	79	3,98	1,17
	30-60	52	4,46	,57
Çocuğumun kendi çocuğu ile Türkçeden başka bir dille konuşmasına üzülürüm.	10-29	79	3,58	1,29
	30-60	52	3,92	1,21
Türkçenin çocuklara erken yaşlarda öğretilmesi gerektiğini düşünürüm.	10-29	79	4,53	,76
	30-60	52	4,67	,47
Diğer Türkler ile Türkçe konuşmaya dikkat ederim.	10-29	79	4,39	,93
	30-60	52	4,5	,61

1=Kesinlikle katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle katılıyorum

Tablo 10’da yer alan kullanım alt boyutu maddelerinin değerlerine bakıldığında Türkçenin kullanımına ilişkin iki yaş grubunda da birbirine yakın görüşlerin olduğu görülmektedir. Ancak yine de 30-50 yaş grubundaki katılımcılar alt boyuttaki maddeler için 10-29 yaş grubundan daha yüksek ortalama sahiptir. “Türkçenin çocuklara erken yaşlarda öğretilmesi gerektiğini düşünürüm.” maddesi katılımcıların en yüksek ortalama ile katıldıklarını belirttikleri maddedir ($\bar{X}_{(10-29)}=4,53$; $\bar{X}_{(30-60)}=4,67$). Bunun yanında Türkçe kullanma konusundaki hassasiyetlerine yönelik olan “Diğer Türkler ile Türkçe konuşmaya dikkat ederim.” maddesinin de kullanım alt boyutunda en yüksek ortalama sahip olan maddelerden biri olduğu görülmektedir ($\bar{X}_{(10-29)}=4,39$; $\bar{X}_{(30-60)}=4,5$). “Çocuğumun kendi çocuğu ile Türkçeden başka bir dille konuşmasına üzülürüm.” maddesine katılımcılar diğer maddelere göre daha düşük ortalama ile katılmaktadır ($\bar{X}_{(10-29)}=3,58$; $\bar{X}_{(30-60)}=3,92$). Bu onların Türkçeyi kullanma konusundaki hassasiyetlerine rağmen diğer dillerin de öğrenilebileceği ve kullanılabilirliği görüşüne sahip olduklarını düşündürmektedir. “Türkçe konuşurken kendimi rahat hissederim.” maddesi ise ortalama değer bakımından iki yaş grubu arasında en yüksek farka sahip maddedir ($\bar{X}_{(10-29)}=3,98$; $\bar{X}_{(30-60)}=4,46$). 10-29 yaş grubundaki katılımcıların Türkçe konuşurken kendilerini daha az rahat hissetmelerinin Türkçedeki yeterliklerinin 30-60 yaş grubuna göre düşük olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

4. Tartışma ve Sonuç

Katılımcıların Türkçe ve Rusça yeterliklerine bakıldığında her iki kuşağın Rusçada Türkçeden daha yüksek yeterliğe sahip olduğu görülmüştür. Türkçede genel yeterlikte 30-60 yaş aralığındakilerin, Rusçada ise 10-29 yaş aralığındakilerin daha yeterli olduğu söylenebilir. Genç bireylerin kendilerinden önceki kuşağa göre baskın dilde daha yüksek yeterliğe sahip olmalarına karşın topluluk dilinde daha düşük yeterlik göstermeleri dünya çapında rastlanan bir olgudur. Türkçe konuşan topluluklar temelinde Altınkamış ve Altındağ (2014), Çakır (2002),

Çolak Bostancı (2014) ve Özdemir (2016) de benzer sonuçlara ulaşmıştır. Bunun yanında iki dilliler arasında repertuvardaki dillerde eşit yetkinliğe sahip olanların çok az olduğu bilinmektedir. Fishman (1972) bunun iki dillilerde dil gelişiminin baskın dil odaklı gerçekleşmesinden kaynaklandığı görüşündedir. Rusça için tüm beceri alanlarında sağlanan iyi düzeyde yeterliliğe karşın Türkçe dinleme ile yazma becerisi arasındaki yeterlik farkının fazla olması katılımcıların Beardsmore'un (1986) sınıflandırmasına göre alıcı iki dilli olduklarını göstermektedir.

Katılımcıların Türkçe ve Rusçayı edinme/öğrenme kaynağının 10-29 yaş aralığında daha çeşitli olduğu, 30-60 yaş aralığındaki katılımcıların daha sınırlı kaynaklar üzerinden dil edindiği/öğrendiği bulunmuştur. Türkçe için en temel kaynak ise her iki yaş grubunda da aile olarak belirtilmiştir. Özellikle sosyal alanlarda kısıtlı bir desteğe sahip çekinik dillerin yeni kuşaklara kazandırılmasında aile içi dil planlamalarının önemi büyüktür. Smolicz, Secombe ve Hudson'un (2001) da belirttiği üzere aile ve ev, çekinik dil için merkezi bir rol oynamaktadır. Bunun yanında Kırgızistan'daki Ahıska Türkleri özelinde 10-29 yaş grubundaki bireyler kendilerinden önceki kuşaklardan Türkçe öğrenme kaynakları bakımından daha şanslıdır. Çoğu, internet ve televizyon aracılığı ile Türkçe görsel medyaya ulaşabilmektedir. Özellikle TRT Çocuk gibi kanalların çocukların Türkçeyi edinim sürecini bir miktar desteklediği düşünülmektedir. Yine de Yurdigül, Ünal ve Güven'in (2018) araştırması Kırgızistan'daki Ahıska Türklerinin Türkiye ve Türk etnik medyasından çok, Rusça medyayı takip ettiğini göstermektedir. Bu durum Rusçanın eve sadece kişiler üzerinden değil medya üzerinden de girdiğine işaret etmektedir. Bu bulgular ışığında Türkçe ile birlikte Rusçanın da edinim/öğreniminin özellikle genç kuşaklar için evde başladığı söylenebilir.

Katılımcıların dil seçimlerine bakıldığında Türkçenin aile ve yakın çevre ile iletişimde tercih edilen bir dil olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın komşular ve arkadaşlar ile iletişim Rusça ile gerçekleştirilmektedir. Aile bireyleri ve yakın akrabalar ile konuşurken topluluk dilinin tercih edilmesi beklenen bir durumdur. Özellikle gençlerin yaşlılar ile çocukların ebeveynleri ile iletişimlerinde çekinik dili seçtikleri görülür. Bu sonuç, dili edinme/öğrenme kaynaklarına ilişkin bulgular ile birlikte değerlendirildiğinde ailenin Türkçenin kazanıldığı temel kaynak olmasının da nedenidir. Öte yandan diğer topluluklar ile daha açık bir iletişim yürüten genç kuşakların daha kapalı bir sosyal çevreye sahip önceki kuşaklara göre arkadaşları ile baskın dilde iletişim kurmaları doğaldır. Ortama ilişkin dil seçimlerine ait bulgular da bunu destekler niteliktedir.

Ortama göre dil seçimlerinde 30-60 yaş grubunda ev içerisinde seçilen temel dilin Türkçe olduğu, 10-29 yaş grubunda ise bunun daha az olduğu görülmüştür. Edwards (1985) ve Fishman (1991) evde dilin konuşulmasının dilin kuşaktan kuşağa aktarılmasında oldukça önemli olduğuna değinmektedir. Ev haricindeki diğer ortamlarda ise Rusçanın daha çok tercih edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle sokakta ve işte Rusçanın tüm yaş grupları için tercih edilen tek dil olduğu belirlenmiştir. Elbette çekinik dilin baskın dil karşısında toplumun geniş bir kesimini kapsaması ve tam bir yetkinlik ile kullanılması mümkün değildir. Kırgızistan özelinde Türkçenin diğer topluluklar tarafından da yaygın bir şekilde kullanılması, insanların kamu hizmetlerinden faydalanırken Türkçe kullanmaları gerçekçi değildir. Bu nedenle ev ve aile dışında katılımcıların Rusça kullanmaları doğaldır. Ancak Türkçenin kişilere ve ortama göre dil seçiminde dikkat edilmesi gereken nokta, ev ve aile bireyleri ile Türkçe kullanımında kuşaklar arası farktır. 10-29 yaş grubunun ev ve aile üyeleri ile Rusça kullanma eğilimleri, 30-

60 yaş grubuna göre daha yüksektir. Yine de bunun Türkçeyi iletişim ortamından tamamen dışlayacak düzeyde olmadığı ancak zaman ilerledikçe durumun kritikleşebileceği düşünülmektedir.

İşleve bağlı dil seçimlerinde yemin ve dua etmek gibi inanç ile ilgili eylemlerde iki yaş grubunun da yüksek oranlarda Türkçeyi seçtiği, duygular ile ilgili eylemlerde ise 10-29 yaş grubundaki katılımcıların her iki dili de kullanma eğilimine sahip olduğu söylenebilir. Bunun yanında 30-60 yaş grubundaki katılımcıların sayı saymak gibi daha çok pratik işleve yönelik bir eylemde Türkçeyi daha az; duygularını ifade etmede ise ağırlıklı Türkçeyi seçtiği sonucuna ulaşılmıştır. İşleve bağlı dil seçimlerine ait Türkçe kullanım ortalamalarının kişi ve ortama göre yüksek olduğu görülmektedir.

Genel olarak katılımcıların dil seçimleri değerlendirildiğinde Türkçenin kullanımına yönelik olarak her iki yaş grubu farklı eğilimlere sahiptir. 30-60 yaş grubunda Türkçenin gücünü koruduğu görülürken 10-29 yaş grubu Türkçe ile birlikte Rusçayı da temel iletişim dili olarak kullanmaktadır. Rusçanın aile içinde de edinilmesinin/öğrenilmesinin genç kuşaklarda görülen bu eğilimi beslediği düşünülmektedir. Dil seçimine ilişkin bu bulgular Kırgızistan'daki Ahıska Türklerini Balkanlar'da yaşayan azınlık konumundaki Türklerden çok Batı Avrupa'da yaşayan Türklere daha yaklaştırmaktadır. Zira Osman'ın (2016) ve Yalınkılıç ve Yağmur'un (2014) araştırma sonuçları Batı Trakya Türklerinde ikinci kuşağın baskın dili öğrenmelerine rağmen grup içi iletişimde tercih etmedikleri şeklindedir. Altınkamış ve Altındağ (2014), Özdemir (2016), Yağmur ve Akıncı (2003) ise araştırmalarında Batı Avrupa'daki Türkler arasında ikinci kuşağın baskın dil kullanımlarının birinci kuşaktan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Dil yeterlikleri ve dil seçimlerinin yanında katılımcıların Türkçeye yönelik bağlılıkları da incelenmiştir. Katılımcıların Türkçe dil bağlılığı puanı ile kuşak değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamış olsa da 30-60 yaş grubu bir miktar farkla 10-29 yaş grubundan daha yüksek ortalama puana sahiptir. Bu noktada ulaşılan sonuç Edwards'ın (2002) bir çekinik dilin bireylerin tamamını kapsayacak şekilde sürdürümünün gerçekleşmeyeceği ve belirli düzeyde dil kaymasının yaşanabileceği görüşünü doğrulamaktadır.

Ölçeğe ait sürdürüm alt boyutundaki maddelerin ortalama puanlarına bakıldığında katılımcıların Türkçenin sürdürülmesi ve gelecek kuşaklara aktarılmasında benzer görüşte oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bununla beraber katılımcıların kendilerini ve çocuklarını diğer dillerin etkilerine karşı yalıtma stratejisini benimsemedikleri görülmektedir. Katılımcılar Türkçenin gelecek kuşaklara aktarılmasının yanında Rusça gibi yaşadıkları toplumda kullanılan baskın dillerin öğrenilmesinin de önemli olduğu görüşündedir. Bu sonuçlar katılımcıların Türkçeye duygusal açıdan bağlı olmakla birlikte diğer dillerin işlevselliklerini de göz ardı etmediklerini göstermektedir.

Kimlik alt boyutundaki maddelerin ortalama değerleri incelendiğinde katılımcıların Türkçenin birleştirici gücünün farkında oldukları, Türkçenin Türk etnik kimliğini temsil ettiği görüşüne katıldıklarını göstermektedir. Hortaçsu (2007) kimliğin bireyleri grup normlarını karşılamaya yönlendirdiğine işaret etmektedir. Türkçe konuşmak ve Türkçe konuşulan bir sosyal çevreye sahip olmak da kimliğe ilişkin normların başında gelmektedir. Özellikle eşlerinin ve arkadaşlarının Türkçe bilmesinin kendileri için gerekli olduğuna katılmaları 10-29 yaş grubundaki katılımcılarda 30-60 yaş grubundakilere göre az olsa da onların Türkçe konuşulan

bir sosyal çevrede yaşamaya önem verdiklerini göstermektedir. 10-29 yaş grubundaki katılımcıların diğer yaş grubuna göre sadece Türkçe konuşan bir çevre ile sosyal ilişkilerini sınırlandırma noktasında daha az istekli oldukları çıkarılabilecek diğer bir sonuçtur. Bunun yanında inançları ile Türkçe arasında bağlantı olduğu görüşüne pek katılmadıkları söylenebilir. Bunun katılımcıların ağırlıkla Müslümanlardan oluşan bir ülkede yaşamalarından ve ibadet dilinin Arapça olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Kullanım alt boyutu kuşak değişkeni açısından istatistiksel olarak anlamlı farkın bulunduğu tek boyuttur. Bu açıdan dil seçimine ilişkin 10-29 yaş grubunun 30-60 yaş grubundan daha az oranda Türkçeyi kullandıklarına işaret eden bulguları da istatistiksel olarak desteklemektedir. Kuşaklar arasında Türkçe yeterlik farkının da kullanım alt boyutuna yansıdığı görülmektedir. Özellikle Türkçede daha düşük yeterliğe sahip 10-29 yaş grubunda Türkçe konuşurken kendini diğer grup kadar rahat hissetmemesinin nedeninin yeterlik düzeyinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bunun yanında topluluk içinde Türkçenin kullanılması ve öğretilmesi görüşüne her iki grubun da yüksek oranda katıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonuçları bir bütün olarak değerlendirildiğinde iki dilli topluluklarda dil sürdürümü ve kaymasını açıklamak için öne sürülen üç kuşak modelinin (Appel ve Muysken, 1987; Edwards, 1985; Fasold, 1984; Fishman, 1970) Kırgızistan'da yaşayan Ahıska Türklerinden oluşan katılımcılar için de geçerli olduğu görülmektedir. Katılımcılar yaş grubuna bakılmaksızın Türkçenin öğrenilmesi, kullanılması ve sürdürülmesinde olumlu ve yüksek bir tutuma sahiptir. Ancak 30 yaş ve üstünün Türkçeye daha bağlı olduğu söylenebilir. 30 yaşın altındaki bireylerin Türkçeye yönelik olumlu tutumlarına rağmen Türkçe yeterlikleri ve kullanımları düşüktür. Kırgızistan özelinde Ahıska Türkleri elli yıla yaklaşan dilsel ve kültürel tecridi, topluluk içi dayanışma ve bireylerin Türkçe ile simgeleşen kültürel kimliğini korumak için gösterdiği bağlılık ile aştığı söylenebilir. Bu bağlamda kültürel ve dilsel direnç gösteren kuşakların Türkçe bağlılıklarının yüksek olması olağandır. Ancak daha sonraki süreçte otoritelerin daha özgürlükçü dil ve kültür politikalarını benimsemesi, çağın getirdiği şehirleşme, eğitim ve iş fırsatları genç kuşakların dışarıya daha açık bireyler olarak yetişmesine neden olmaktadır. Bu durum yeni kuşakların Türkçeye yönelik tutumlarının olumlu olmasına rağmen Türkçe kullanımlarının önceki kuşaklardan daha az olması sonucunu doğurmaktadır. Gençlerin Türkçe eğitim almalarının, Türkçe yazılı ve görsel medyaya ulaşmalarının, Türkiye ile bağların güçlenmelerinin desteklemesi onlara Türkçeyi kullanmak ve sürdürmek için gerekli motivasyonu sağlayacaktır.

Teşekkür

Araştırmanın gerçekleşmesinde yardımlarını esirgemeyen Doktor Öğretim Üyesi Rasim Bayraktar'a ve Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesinde okuyan Ahıska Türkü öğrencilere teşekkür ederim.

Kaynaklar

- Altınkamış, N. F. ve Ağırdağ, O. (2014). Determinants of language use and attitudes among Turkish speakers in Flanders: A focus on generational difference. *Bilig*, 70, 59-80.
- Appel, R. and Muysken, P. (1987). *Language contact and bilingualism*. London: Edward Arnold.
- Aydingün, A. ve Aydingün, İ. (2014). *Ahıska Türkleri ulusötesi bir topluluk ulusötesi aileler*. Ankara: Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Yayınları.

- Bayraktar, R. (2012). Sovyetlerin milliyetler politikası ve Ahıskalı Türkler. *DEÜİFD*, 35, 223-248.
- Bayraktar, R. (2013). Eski Sovyetlerde Türk kimliği. Anlara: Berikan Yayınevi.
- Beardsmore, H. B. (1986). *Bilingualism: Basic principles*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Creswell, J. W. (2014). *Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları araştırma deseni*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Çakır, M. (2002). Almanya'daki çok kültürlü ortamlarda Türkçenin anadili olarak kullanımı. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 39-58.
- Çetinkaya, K and Kodan, S. (2012). Ahıska Turks in Philadelphia: Keeping cultural identity and religion in a multicultural environment. *International Journal of Social and Human Sciences*, 6, 398-403.
- Çolak Bostancı, G. (2014). Amerika'da birinci ve ikinci kuşak Türklerin dil tercihleri, sürdürümleri, tutumları ve etnik dilsel canlılıkları. *Bilig*, 70, 105-130.
- Dabene, L. and Moore, D. (1995). Bilingual speech of migrant people. In Lesley Milroy and Pieter Muysken (Eds.), *One speaker, two languages* (pp. 17-44). Cambridge: Cambridge University Press.
- Demiray, E. (2012). Anavatanlarından sekiz ülkeye dağıtılmış bir halk: Ahıska Türkleri. *Turkish Studies*, 7(3), 877-885.
- Dervişeva, F. (2006). *Ahıska Türkleri sözlü kültür bağlamında*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Edwards, J. (1985). *Language, society and identity*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Edwards, J. (2002). Forlorn hope? In Li Wei, Jean-Marc Dewaele and Alex Housen (Eds.), *Opportunities and challenges of bilingualism* (pp. 25-44). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Edwards, J. (2012). *Multilingualism understanding linguistic diversity*. London: Continuum.
- Ersöz, S. (2013). Ahıska'da iki büyük ağız grubu: Terekeme ve Yerli Türk ağızı. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2(4), 105-115.
- Ersöz, S. (2015). Ahıska ağızının Türkçe ağızları arasındaki yeri. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 40, 69-80.
- Ersöz, S. (2016). Ahıska Türkleri ve dilleri. Süer Eker ve Ülkü Çelik Şavk (Ed.) içinde *Tehlikedeki Türk dilleri II* (s.3-20). Uluslararası Türk Akademisi: Astana.
- Fasold, R. (1984). *The sociolinguistics of society*. Leichestre: Blackwell Publishing.
- Fishman, J. A. (1964). Language maintenance and language shift as a field of inquiry. *Linguistics*, 9, 32-70.
- Fishman, J. A. (1965). Who speaks what language to whom and when? *La Linguistique*, 2, 67-88.
- Fishman, J. A. (1970). *Sociolinguistics: A brief introduction*. Rowley: Newbury House.
- Fishman, J. A. (1972). *Advances in the sociology of language*. The Hague: Mouton.
- Fishman, J. A. (1991). *Reversing language shift: Theoretical and empirical foundations of assistance to threatened languages*. Great Britain: Multilingual Matters.
- Giles, H., Bourhis, R. Y. and Taylor, D. (1977). Towards a theory of language in ethnic group relations. In Howard Giles (Ed.), *Language, ethnicity and intergroup relations* (pp. 307-348). London: Academic Press.
- Gocayeva-Memmedova, G. (2009). Yüz yıl önce Ahıska'da okullar. *Bizim Ahıska*, 14, 14-17.

- Grosjean, F. (1982). *Life with two languages*. Massachusetts: Harvard University Press.
- Haugen, E. (1972). The analysis of linguistic borrowing. In Anwar S. Dil (Ed.), *The ecology of language* (pp. 79-109). Stanford: Stanford University Press.
- Hogg, M. A., Abrams, D., Otten, S. and Hinkle, S. (2004). The social identity perspective. *Small Group Research*, 35(3), 246-276.
- Hortaçsu, N. (2007). *Ben biz siz hepimiz toplumsal kimlik ve gruplar arası ilişkiler*. Ankara: İmge Kitapevi.
- İnan, K. (2018). *Kazakistan'da yaşayan Ahıska Türklerinde Türkçe ana dili bağlılığı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Macnamara, J. (1967). The bilingual's linguistic performance: A psychological overview. *Journal of Social Issues*, 23, 59-77.
- Maftoon, P. and Shakibafar, M. (2011). Who is bilingual? *Journal of English Studies*, 1(2), 79-85.
- Melvin, N. (2011). *Promoting a stable and multiethnic Kyrgyzstan*. New York: Open Society Foundations.
- Meşe, G. (1999). *Sosyal kimlik ve yaşam stilleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mudmarn, S. (1988). *Language use and loyalty among the Muslim-Malays of Southern Thailand*. Unpublished Doctoral Dissertation, Buffalo: University of New York.
- Myers-Scotton, C. (2006). *Multiple voices: An introduction to bilingualism*. Malden: Blackwell Publishing.
- Oh, C. J. (2012). Comparative analysis of the Ahıska (Meskhetian) Turks and Koreans in post-Soviet Kazakhstan and Uzbekistan: The making of diaspora identity and culture. *Millî Folklor*, 24(94), 14-26.
- Osman, N. (2016). *Batı Trakya Türklerinin ana dili korunumu, dil kullanımı ve kimlik algıları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, S. (2016). İskoçya'da yaşayan Türklerin dil kullanımları ve dil tercihlerinde bireysel etmenler. *Turkish Studies*, 11(4), 761-782.
- Pilancı, H. (2009). Avrupa ülkelerinden Türklerin Türkçeyi kullanma ortamları, sürdürülebilirlik imkânları ve koruma bilinçleri. *Bilig*, 49, 127-160.
- Sağıroğlu, A. Z. (2014). *Etnisite, din ve önyargı: Üniversite öğrencileri örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Sakın, B. (2018). Almanya Türklerinin dil tutumları üzerine toplumdilbilimsel bir araştırma. *Current Research in Social Sciences*, 4(1), 1-17.
- Seferov, R. ve Akış, A. (2008). Sovyet döneminden günümüze Ahıska Türklerinin yaşadıkları coğrafyaya göçlerle birlikte genel bir bakış. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 24, 393-411.
- Smith, A. (1986). *Ulusların etnik kökeni*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Smolicz, J. (1981). Core values and cultural identity. *Ethnic and Racial Studies*, 4(1), 75-90.
- Smolicz, J., Secombe, M. and Hudson, D. (2001). Family collectivism and minority languages as core values of culture among ethnic groups in Australia. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 22(2), 152-172.

- Soehl, T. (2016). But do they speak it? The intergenerational transmission of home-country language in migrant families in France. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, (42)9, 1513-1535.
- Spolsky, B. (1998). *Sociolinguistics*. Spain: Oxford University Press.
- Spolsky, B. (2012) Family language policy – the critical domain. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 33(1), 3-11.
- Stern, H. H. (1986). *Fundamental concepts of language teaching*. Hong Kong: Oxford University Press.
- Şamilov, R. (2014). Kırgızistan'daki Ahıskalıların yerleşim yerleri nüfusları ve hukuki durumları. *Uluslararası Ahıskalı Türklerin Hukuki ve Sosyal Sorunları Sempozyumu Bildirileri*. Giresun üniversitesi, 14-15 Nisan 2014, Giresun, s.262-263.
- Taşdemir, T. (2005). *Ahıska ve Sürgün Halk Ahıskalıları*. IQ Kültür ve Sanat Yayıncılık: İstanbul.
- Üren, M. (2016). *Kimlik, çıkar ve jeopolitik ekseninde Ahıska Türkleri sorunu*. Ankara: Nobel Yayın.
- Wei, L. (2013). Conceptual and methodological issues in bilingualism and multilingualism research. In Tej K. Bhatia and William C. Ritchie (Eds.), *Handbook of bilingualism and multilingualism* (pp. 26-51). West Sussex: Wiley-Blackwell.
- Weinreich, U. (1979). *Language in contact*. The Hague: Mouton.
- Yağmur, K. and Akıncı, M. A. (2003). Language use, choice, maintenance, and ethnolinguistic vitality of Turkish speakers in France: Intergenerational differences. *International Journal of The Sociology of Language*, 164, 107-128.
- Yalınkılıç, K. ve Yağmur, K. (2014). Batı Trakya Türklerinin ana dillerine ve kültürlerine karşı tutumları. *Bilig*, 70, 283-308.
- Yurdigül, A., Ünal, U. ve Güven, A. (2018). Ahıska Türkleri'nin medya kullanım alışkanlıkları ve kültürel etkileşim süreci üzerine bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(1), 419-437.
- Zeyrek, Y. (2001). Ahıska bölgesi ve Ahıska Türkleri. Pozitif Matbaacılık: Ankara.
- Zeyrek, Y. (2002). Ahıska ve Ahıska Türkleri. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek ve Salim Koca (Ed.) içinde *Türkler Ansiklopedisi* (s.882-803). Yeni Türkiye Yayınları: Ankara.

Extended Abstract

Language loyalty is that immigrant or minority individuals have the determination to choose, use, and maintain their own language. The general framework of language loyalty is shaped by identity, bilingualism, language maintenance, and attitude.

Among the bilingual Turkish communities, Ahıska Turks stand out due to their great determination to maintain their language despite linguistic and cultural constraints. Ahıska Turks dispersed into several countries after their exile. One of these countries is Kyrgyzstan. Ahıska Turks living in Kyrgyzstan mostly live in Batken, Jalal-Abad, Osh, Talas, Chuy and Bishkek provinces. It can be said that Ahıska Turks generally live in villages in large groups although some live in city centers. However, some villages have integrated into cities with the expansion of cities such as Bishkek. People in rural areas are engaged in agriculture and animal husbandry. Those living in the city, on the other hand, make a living by engaging in trade activities.

In this context, the present study aims to analyze Turkish language loyalty of Ahıska Turks living in a multilingual environment in terms of the generation variable. To this end, Turkish and Russian proficiency, language acquisition/learning resources, language choices based on individual, environment, and function, Turkish language loyalty scores and answers given to questionnaire items were analyzed

according to the generation variable in Ahiska Turks. Study data were collected using the language biography questionnaire and Turkish language loyalty scale.

Participants in the study are 131 individuals from Ahiska Turks living in Kyrgyzstan. All of them lives in Bishkek province and surrounding villages. The participants were divided into two groups according to the age variable. The first group is composed of participants in the 10-29 age group while the second group is composed of participants in the 30-60 age group. According to this, 79 (60.3%) of these participants are in the 10-29 age group while 52 (39.7%) of them are in the 30-60 age group.

Considering Turkish and Russian proficiency mean of participants, both generations have higher proficiency in Russian. It can be said that those in the 30-60 age group are better in Turkish proficiency while those in the 10-29 age group are better in Russian proficiency. The language acquisition/learning resource in language repertoire of the participants is more varied in the 10-29 age group for both languages. It is observed that participants in the 30-60 age group acquire/learn languages through more limited resources. The main source in both age groups is family in Turkish.

When Russian acquisition/learning resources are evaluated, it is observed that the school has the highest rate in both age groups. It can be said that family also plays an important role in Russian acquisition. The concept of friends is also a language acquisition/learning resource in Russian even though it is limited.

It is observed that language choice mean based on individuals vary according to both the generation variable and individuals that they communicate with. Although participants mostly speak Turkish with their family members, they often prefer Russian in their communication with individuals such as neighbors and friends. In general, it can be said that those in the 30-60 age group prefer Turkish more than those in the 10-29 age group. In terms of the generation variable, the individual that both groups prefer Turkish to communicate with is the mother.

It can be said that the main language preferred in the household is Turkish in the 30-60 age group. The 10-29 age group has a tendency to use both languages in the household. It is observed that Turkish is preferred less while Russian is more often used in environments other than home. It can be said that Turkish is the language of faith for both generations. It was found that participants in the 30-60 age group were mostly dreaming (mostly encompassing the use of internal language) in Turkish while those in the 10-29 age group were dreaming in both languages. Participants use both languages for an action with practical function such as counting.

It is observed that both age groups have higher levels of Turkish language loyalty. However, loyalty scores in the 30-60 age group seem to be higher than those in the 10-29 age group. Considering mean scores of items in the maintenance sub-dimension of the scale, it was concluded that participants had a similar view on maintaining Turkish and passing it on to next generations. However, it is seen that participants do not adopt the strategy of isolating themselves and their children from the influence of other languages in maintaining Turkish. Participants are of the opinion that it is important to learn predominant languages in the society they live in such as Russian as well as passing Turkish on to next generations.

When mean values of items in the identity sub-dimension, it was concluded that participants were aware of the unifying effect of Turkish and that they thought Turkish to represent the Turkish ethnic identity. Although agreement on the fact that especially their spouses' and friends' knowing Turkish is necessary for them is less in participants in the 10-29 age group than those in the 30-60 age group, it is observed that they think it is important to live in a Turkish-speaking social environment.

The usage sub-dimension is the only dimension with a statistically significant difference in terms of the generation variable. In this respect, this also statistically supports findings indicating that the 10-29 age group use Turkish less than the 30-60 age group regarding language choice.

When the study results are evaluated as whole, it is observed that the three generation model developed in order to explain language maintenance and shift in bilingual communities (Appel and Muysken, 1987; Edwards, 1985; Fasold, 1984; Fishman, 1970) also applies to participants composed of Ahiska Turks living in Kyrgyzstan. It is observed that participants have a positive and high attitude on learning, using, and maintaining Turkish regardless of their age group. However, it can be said that those in the 30 and above age group are more loyal to Turkish.